

HISTÓRIA PSYCHIATRIE

Dr. JAKAB FISCHER A JEHO PROTIALKOHOLICKÉ AKTIVITY

K. TURČEK

NsP Nitra
riadiateľka: MUDr. E. Dzurillová

S ú h r n

V článku autor približuje významnú osobnosť slovenskej psychiatrie – Dr. Jakaba Fischera, prvého psychiatra na území Slovenska. Opisuje však len tie jeho pracovné a odborné aktivity, ktoré sa dotýkajú problematiky alkoholizmu a boja proti nemu, čiže jeho publikačnú, prednáškovú a organizačnú činnosť. Autor pritom použil doteraz nepublikované materiály, získané od priameho spolupracovníka Dr. Fischera.

K l ú č o v é s l o v á: Dr. Jakab Fischer – rád Dobrých templárov (Good Templars) – Dr. Lajos Kováts – protialkoholický boj

**K. Turček: Dr. JAKAB FISCHER AND HIS ANTIALCOHOLIC
ACTIVITIES**

S u m m a r y

The author elucidates in his paper the distinguished personality of Slovak psychiatry – Dr. Jakab Fischer – the first psychiatrist in Slovakia. However, only his work and professional activity with regard to problematics of alcoholism and the struggle against it, i. e. his publications, lectures and organizational work are described. The author used hitherto unpublished papers, obtained from Dr. Fischer's close coworker.

K e y w o r d s: Dr. Jakab Fischer – Order Of Good Templars – Dr. Lajos Kováts – antialcoholic struggle

Je pozoruhodné, že doposiaľ nikto komplexne nespracoval život a odborný prínos prvého psychiatra na území Slovenska, Dr. Jakaba Fischera. V minulosti sa o tejto významnej osobe publikovali len skromné poznámky, tvoriace súčasť iného širšieho textu (Duka, 1969; Turček, M., 1966, 1991). Ani my sme si nepoložili za cieľ na tomto mieste vyčerpávajúco charakterizovať osobu a prácu Dr. Jakaba Fischera. V tomto článku sa budeme zaoberať len jeho aktivitami vo vzťahu k problematike alkoholizmu.

Ako vieme už z vyššie citovaných prác, Dr. Jakab Fischer sa v roku 1891 stal prvým primárom psychiatrického oddelenia v Bratislave v Krajinskej všeobecnej nemocnici, a pôsobil aj ako primár v bratislavskej židovskej nemocnici.

Popri viacerých iných aktivitách bol Dr. Fischer istý čas aj predsedom bratislavského útvaru rádu Dobrých templárov (Good Templars), ktorý sa usiloval o úplnú abstinenciu. Rád Dobrých templárov vydal v roku 1904 v Bratislave aj jedinú prácu Dr. Fischera (celkove spomedzi 30 odborných prác), týkajúcu sa alkoholizmu – **Védekezés az alkoholizmus ellen (Obrana proti alkoholizmu)**, ktorá akcentovala v súlade s vtedajšími dobovými poznatkami osobné postoje a aktivity, na rozdiel od verejno-spoločenských (Duka, 1969). V čase Fischerovho predsedania bratislavskému rádu Dobrých templárov mal tento útvar len 18 členov.

Dr Fischer Jakab életrajzának kiegészítése.

Miután annak híre elterjedt, hogy az elmebetegek gyógyítása és gondorása céljából külön nagy épület létesült az Allami kórház előkertjében és a most már külön elmebetegek osztályg élére dr. Fischer Jakab személyében főorvos lett kinevezve, így ez a hír nemcsak az orvosok, hanem a széles népréteg körében is nagy megnyugvást kellett. Mert addig az elmebetegek gondorása nagy hiányt mutatott és, sőt felelmet kellett. Dr. Fischerrel bevomult az új osztályba a humánus szellem.

Dr. Fischer rövidesen nemcsak keresett orvos szerepéhez jutott, hanem megnyitott előtte a közüéleti tevékenység is. Így ő mint a városi törvényhatóság bírótsága (városi parlament) bürgó tagja gyakran felvölt a városi közgyűlésben, különösen akkor, miközön közegészségi, kulturális és szociális kérdések ügyében viták kelthettek. Így emlékeztet dr. Fischer állásfogy, talán a tervezett egyetem elhelyezése ügyében. Ösakra szállott orvosi és néprétekében, hogy az egyetemi város a kies városi hegyi liget szomszedságában létesüljön közta hegyi levegőben, oly helyen, ahol a napsugár kővet árasztja, áldását és a főiskolai ifjúság a szabad természet minden életét élvezheti. /

K. TURČEK / Dr. JAKAB FISCHER A JEHO PROTIALKOHOLICKÉ AKTIVITY

Zo spomienok Dr. Lajosa Kovátsa, emeritného zdravotného radcu (rukopis je vo vlastníctve autora tohto článku), ktorý pracoval ako sekundár na psychiatrickom oddelení pod vedením Dr. Fischera, a bol teda priamym spolupracovníkom a neskôr aj pokračovateľom v niektorých aktivitách Dr. Fischera, sa dozvedáme niektoré doteraz nepublikované údaje:

V roku 1903 mala Bratislava približne 70 000 obyvateľov, pritom ročnú spotrebu alkoholických nápojov predstavovalo 28 462 hl vína, 17 680 hl piva a 2950 hl destilátov. Dr. Kováts píše, že pijanstvo sa objavilo ako sociálna choroba až vtedy, keď rýchly rozvoj bratislavského veľkopriemyslu zapríčinil z nedostatku bytov vyplývajúce sociálne škody, a tým aj alkoholizmus. Robotníci v dôsledku absencie zdravého a priateľského domáceho prostredia trávali svoj voľný čas v krčmách.

Dr. Fischer okrem iného pôsobil ako učiteľ aj na právnickej akadémii, kde prednášal o právnych otázkach psychiatrického liečenia. Vo svojich prednáškach, ktoré vyvolali veľký ohlas, upozorňoval svojich poslucháčov aj na negatívne dôsledky alkoholizmu.

Osobne i písomne udržiaval úzke kontakty s viacerými významnými zahraničnými aj domácimi vedcami, okrem iných aj s Forellom, uznávaným propagandistom boja proti alkoholizmu.

Dr. Lajos Kováts sa osobne zúčastnil akcie, pri ktorej v roku 1910 spolu s Dr. Jakabom Fischerom a s pomocou mestskej rady založili protialkoholické sanatórium na ulici Széplak (dnes Obchodná ulica), kde usporadúvali divadelné predstavenia.

Po otvorení Alžbetínskej univerzity Dr. Fischer odišiel z Bratislavy do Budapešti. Po páde komunistickej vlády v Budapešti a po nástupe Horthyho diktatúry (1. 8. 1919) bol Dr. Fischer vzhľadom na svoj židovský pôvod a sociálne aktivity prepustený z ministerstva vnútra. Sklamanie a prenasledovanie ho zničilo.

Dr. Lajos Kováts zakončuje svoje spomienky na Dr. Jakaba Fischera pripomenutím si ich vzájomného posledného stretnutia, keď Dr. Fischer údajne povedal: „Myslel som si, že najväčším nepriateľom a jedom pre človeka je alkohol. Teraz som zistil svoj omyl. Alkohol nie je najnebezpečnejším jedom a nepriateľom človeka, ale sú ním spoluobčania, ktorí sa zdemoralizovali.”

Po zložitých cestách svojou plodnou prácou naplneného života dospel Dr. Jakab Fischer k dôležitému záveru, že najväčším nepriateľom človeka sú iní ľudia. Aj keď tým iste nebagatelizuje negatívnu úlohu alkoholu, považujeme sami túto myšlienku za memento, na ktoré by sme vo svojom vlastnom živote a počínaní si nemali zabúdať.

L i t e r á t ú r a

Duka, N.: Z histórie boja proti alkoholizmu na Slovensku na prelome 19. a 20. storočia. Protialkohol Obz, 4, 1969, 1, s. 16 – 19

Kováts, L.: Dr. Fischer Jakab életrajzának kiegészítése. Súkromný rukopis

Turček, M.: Sté výročie psychiatrie na Slovensku. Čs Psychiat, 62, 1966, 1, s. 58 – 64

Turček, M.: Dejiny psychiatrie na Slovensku – II. a III. časť. Protialkohol Obz, 26, 1991, 6, s. 403 – 414

Do redakcie prišlo dňa: 16. 5. 1994

Adresa autora: MUDr. K. Turček, CSc., Na hôrke 9, 949 01 Nitra-Diely

ERRATA

V č. 2/94 ku článku **K. Turčeka: Dr. Jakab Fischer a jeho protialkoholické aktivity** oznamujeme nasledovné opravy na s. 82 – správne znenie: Rád Dobrých templárov vydal v roku 1904 v Bratislave aj jedinú prácu Dr. Fischera (celkove spomedzi 30 odborných prác), *tykajúcu* sa alkoholizmu –

Na s. 83 správne znenie citácie je: „... Alkohol nie je najnebezpečnejším jedom a nepriateľom človeka, ale sú ním spoluobčania, ktorí *demoralizujú*“.

Autorovi sa za chyby ospravedľujeme

Redakcia